

Besprekingen

Bijen – bedreigingen, biologie en bescherming. Jinze Noordijk & Theo M.J. Peeters (red.). 2012. Entomologische Berichten 72 (1-2). 148 pag. Dit themanummer is te bestellen door € 15,- per gewenst exemplaar over te maken op rekeningnummer 188130 t.n.v. de Nederlandse Entomologische Vereniging, Amsterdam. Plaats in het mededelingenveld 'themanummer bijen' en het bezorgadres.

2012 is door vijf organisaties uitgeroepen tot het Jaar van de Bij. In dit themanummer van het vaktijdschrift Entomologische Berichten kan men lezen over de uitzonderlijke levenswijzen en intrigerende samenlevingsverbanden van deze insectengroep. In Nederland komen 355 bijensoorten voor. De meeste soorten hebben een zeer gespecialiseerde levenswijze waardoor ze zeer gevoelig zijn voor veranderingen in de leefomgeving. Niet voor niets staat meer dan de helft op de Rode Lijst van bedreigde soorten. Daar komt nog bij dat ze een flinke ecologische en economische relevantie hebben; bijen verzamelen stuifmeel en bevruchten daardoor vele wilde planten, maar ook gewassen. Wie de bijen goed wil beschermen, zal zich moeten verdiepen in de gedetailleerde en uiteenlopende biologie van de verschillende soorten. In twintig artikelen wordt een overzicht hiervan gegeven. De onderwerpen beslaan een zeer breed spectrum van de biologie van bijen. Trends in achteruitgang worden belicht, maar er zijn ook soorten die door klimaatverandering juist hun areaal

uitbreiden. Interacties tussen bijen en bloemen komen in drie artikelen (over de Knautiabij en Beemd kroon, Pluimvoetbij op Duifkruid en specialistische hommels) aan de orde. Behalve zoekend van bloem naar bloem brengen bijen het grootste deel van hun leven onder de grond door als ei, larf en pop in een nestcel.

In twee artikelen over de algemene Gewone sachebij en de zeldzame Schorzijdebij wordt de ondergrondse ontwikkeling werkelijk subliem in beeld gebracht met foto's en tekeningen. Er is veel aandacht voor parasieten die inbreken in bijennesten; het gaat hierbij om prederende oliekevers, broedvoorraadvretende vliegjes en parasitaire sluiwespjes. Maar bijen hebben ook bondgenoten; een nieuwe bijenmijt voor Nederland eet juist de rommel op in bijennesten en de bijen transporteren deze minuscule diertjes dan ook graag naar nieuwe nesten.

Wie wilde bijen wil bevorderen in de eigen omgeving kan gelijk doorbladeren naar een overzicht over bijen in de stad en een zeer rijk geïllustreerd artikel over bijenhôtels. Een column in het begin, een samenvattend eindartikel en een stel besprekingen over recente bijenpublicaties maken het geheel compleet. Deze goed verzorgde uitgave bevat een mooi overzicht van het onderzoek dat in Nederland plaatsvindt aan onze bijenfauna. Niet alleen een aanrader voor entomologen en andere biologen, maar zeker ook voor natuurbeschermers en landschapbeheerders!

John T. Smit European Invertebrate Survey - Nederland

Vogels van Europa (Versie 1.0). Uitgever: ETI BioInformatics. 03-05-2011. 101 MB. Compatibel met iPhone, iPod touch en iPad. Vereist iOS 4.0 of nieuwer. Prijs: € 9,99. Verkrijgbaar via iPhone en Android App Store. Getest op de iPhone 3GS en iPad 2 3G + Wifi

Tegenwoordig ontkomt de moderne bioloog niet meer aan de smartphone of tablet. De digitale revolutie zorgt er voor dat er steeds meer applicaties op de markt komen die helpen bij het determineren van soorten. In het kader van het project KeyToNature vanuit de EU is uitgever ETI Bio-Informatics meerdere determinatie applicaties gaan ontwikkelen, waaronder Vogels van Europa. De gemiddelde vogelaar heeft bij het vogel spotten een vogelgids in de hand of rugzak. Helaas kunnen gidsen na een stevige wandeling zwaar gaan aanvoelen. Vogels van Europa doet hier zijn voordeel mee, doordat de applicatie zich alleen beperkt tot het gewicht van de smartphone of tablet. Door meerdere determinatie applicaties te gebruiken wordt er een aanzienlijk gewicht bespaard in de rugzak. Meer ruimte dus voor die extra telescoop of objectief in de rugzak!

De applicatie is een heruitgave van de eerder verschenen CD-ROM Vogels van Europa gepubliceerd door ETI. Vergeleken met de ANWB Vogelgids heeft de app minder gedetailleerde informatie, zoals de verschillende verenkleuren van pimplen over de wereld. Een voordeel boven een vogelgids is dat de applicatie geluiden voor iedere vogel bij zich draagt. Om de natuurgetrouwheid van de geluiden uit te testen heb ik de proef op de som genomen door de roep van een Grutto af te spelen bij een groep van tien Grutto's die waargenomen waren in de Diezemonding nabij 's-Hertogenbosch. Na het afspelen van het geluid keek zeker de helft van de foeragerende Grutto's op om te kijken waar het geluid vandaan kwam. Prachtig om te zien!

Inhoudelijk ziet de applicatie er modern uit met in het begin een duidelijk keuzemenu. Er kunnen vogels via een alfabetische soortenlijst worden opgezocht of via de hoofdgroepen worden gedetermineerd. Als de naam van de vogel even niet te binnen schiet, kan hij alsnog worden gedetermineerd via de gebruikelijke determinatiesleutels. De sleutel geeft per vraag duidelijke plaatjes en namen van de orden en families weer. Wanneer je op de soortnaam uitkomt, is ook een duidelijke tekening of foto van de soort in beeld. Erg handig als er op uiterlijk snel een naam moet worden opgezocht in het veld.

De app Vogels van Europa maakt het mogelijk om tijdens een veldbezoek gegevens direct op waarneming.nl in te voeren. Onderaan de informatie over een vogelsoort staat er een link naar het portaal webobs.org. Met behulp hiervan kunnen er direct waarnemingen online worden gezet. GPS-coördinaten worden er ook bij opgeslagen, waarbij er tevens de mogelijkheid is om daarna de opgeslagen informatie naar Excel of zelfs GIS te exporteren en zo te verwerken. Sneller en handiger dan telkens een GPS-apparaat en notitieblok mee het veld in te nemen om vervolgens thuis lang bezig te zijn de informatie over te nemen en te verwerken.

Er zijn echter ook nadelen aan de applicatie. Hij wordt gelimiteerd door de hoeveelheid energie die de batterij heeft en kan soms traag reageren op input. Drukken op een pijl binnen het keuzemenu kan op de iPhone 3GS twee seconden duren voordat er wat mee gebeurt. Omdat dit waargenomen werd op een wat verouderd model van de iPhone reeks, is de applicatie ook getest op de iPad 2 die een volle twee jaar jonger en voorop in de technologie is. De applicatie leek wat sneller in het gebruiksgemak te zijn, maar er was nog steeds een wat trage reactietijd merkbaar. Het is maar een klein minpunt als je alle positieve kanten van de applicatie gaat afwegen. Met een prijs van 10 euro is hij wat duurder dan de gemiddelde applicatie, maar vergeleken met huidige gebonden vogelgidsen is dit maar een fractie van de prijs en een must voor iedere moderne bioloog.

Wouter Staats Vogelaar en student Toegepaste Biologie te HAS Den Bosch

Natuur & landschap van de Vechtstreek. W. Weijs, 2011. KNNV-uitgeverij. ISBN 9789050113922. 364 p. Prijs: € 39,95 (10 % korting voor KNNVleden). Te bestellen via www.knnvuitgeverij.nl

In 1969 verscheen een boek over de Zuidelijke Vechtplassen, in 1976 gevolgd door een uitgave over de Noordelijke Vechtplassen. Deze kloeke uitgave is te zien als een vervolg op deze twee alleen antiquarisch verkrijgbare boekwerken. De Vechtplassen zijn daarmee rijk bedeed en gezien de waarde van het gebied is dat natuurlijk terecht! Het huidige boek opent met hoofdstukken over het ontstaan van de Vechtplassen, met extra aandacht voor de turfwinning en de waterhuishouding. Het waterbeheer, de waterkwaliteit en de mogelijke hydrologische herstelmaatregelen worden in detail maar zeer leesbaar beschreven. Vervolgens wordt in aparte hoofdstukken aandacht besteed aan het leven in het water, aan verlanding, aan bos alsmede aan graslanden en sloten. Het laatste hoofdstuk gaat in op de rol van de mens, zowel wat betreft aantasting van landschap en ecosystemen, als ook wat betreft natuurbescherming incl. de positie van de Vechtplassen als onderdeel van Natura 2000. Er is in de hoofdstukken evenwichtig aandacht voor veel relevante zaken, van flora en fauna tot cultuurhistorie. Terecht spreekt de titel over de Vechtstreek: ook bijv. de parkbossen langs de Vecht zijn in de beschouwing betrokken.

De auteur is na zijn wetenschappelijke loopbaan thans als vrijwilliger intensief betrokken bij het beheer in de Vechtplassen en dat is in het boek goed te merken. Zo wordt in het hoofdstuk over de graslanden niet gekozen voor een vegetatiekundige benadering, maar vormt juist het beheer, het gebruik van de graslanden, het uitgangspunt. Dat komt de levendigheid van de tekst zeer ten goede.

Het boek getuigt van een zeer brede kennis, waarbij overigens ook enkele gast-auteurs (kleine) delen van de tekst voor hun rekening hebben genomen. Het is een zeer degelijke en volledige uitgave, geïllustreerd met heel veel relevante en goede foto's, voorzien van opvallend goede

toelichtingen. Fraai zijn ook de vele onderwaterfoto's en luchtfoto's. Tal van details over bijv. waterhuishouding of beheer worden helder uitgelegd. Het boek is voor iedere liefhebber van laagveen, ook door de mooie vormgeving met de vele sprekende illustraties, zeer de moeite waard, alleen al omdat er zoveel lezenswaardigs in staat, ook als je al heel veel van het gebied denkt te weten. Het boek wordt alle liefhebbers van laagveengebieden zeer aanbevolen.

Bart van Tooren

Thuis in natuurbeheer

www.altwym.nl

A&W heeft de expertise om ecologisch onderzoek uit te voeren en ecologische kennis te vertalen in objectieve adviezen, toegesneden op de vragen van opdrachtgevers. Onze dienstverlening omvat alle facetten van ecologisch onderzoek en advisering, van effectanalyses tot ontwikkelingsvisies. Wij werken in het hele land en zijn vertrouwd met alle landschapstypen en ecosystemen.

Ons bureau bestaat uit een team van ongeveer vijftig mensen met:

- **Een brede visie.** Ieder is in staat over de schutting van het eigen specialisme te kijken en de vakkennis in een breder perspectief te plaatsen.
- **Een praktische insteek.** Onze ecologische kennis en ervaring verbinden we met de praktijk van inrichting en beheer.
- **Ervaring in veldonderzoek.** Al ons werk, ook als het geheel achter het bureau tot stand komt, is doortrokken van veldkennis. Alle medewerkers gaan geregeld het veld in. Dat houdt ons scherp en het komt de kwaliteit van de adviezen ten goede.

Altenburg & Wymenga

ECOLOGISCH ONDERZOEK